Растителна защита
електронно списание за растителна защита
семена, торове и земеделие
ISSN 2815-522X

Листните въшки – познати и непознати неприятели опасни за зеленчуковите култури

проф. д-р Винелина Янкова, Институт за зеленчукови култури "Марица" – Пловдив, ССА

Дата 13.04.2026 | **Брой** 4/2026 | **ISSN** 2815-522X | **Език** BG
www.plant-protection.com/article/2405?lang=bg

Резюме

Повечето зеленчукопроизводители добре познават и често наблюдават в посевите листни въшки. Те са едни от най-срещаните и широко разпространени неприятели. При зеленчуковите култури се наблюдават целогодишно. Имат широк кръг от гостоприемници и това благоприятства развитието им. Освен преките щети те причиняват и косвени загуби като преносители на вирусни болести. Борбата с тях е трудна поради големия репродуктивен потенциал и възникването на резистентност в популациите към често използваните инсектициди. Успешният контрол изисква мониторинг и комплексен подход.

Листните въшки (сем. *Aphididae*) са едни от най-често срещаните неприятели при зеленчуковите култури. Можем да ги открием както на полето, така и в култивационни съоръжения. Голяма част от тях са полифаги – нападат различни видове културни и диви растения. Разнообразието от гостоприемници благоприятства развитието им. Листните въшки имат висока размножителна способност. Развиват голям брой поколения и формират плътни колонии по младите връхни части на растенията. Смучат сок от тях и отделят лепкава сладка течност “медена роса” върху която се развиват чернилни сапрофитни гъбички, които замърсяват продукцията и затрудняват фотосинтезата.

Деформации нанесени от листни въшки

В резултат на повредата растенията се деформират, пожълтяват, изостават в рзвитието си. Често повредените плодове и листа остават дребни и

окапват. Повредените семенни растения образуват малко и некачествени семена.

При листните въшки е характерно полово и безполово размножаване. Половото поколение се появява през есента. Въшките снасят оплодени зимни яйца. Напролет от тях се излюпват ларви, възрастни които се наричат **основателки** (**fundatrix**). Основателките раждат по партеногенетичен начин ларви, формират **фундатригенни поколения**. Потомството на основателките се състои от безкрили, които раждат без оплождане (**девственици**) и крилати живораждащи женски (**разселителки**). При мигриращите листни въшки разселителките от основния гостоприемник минават на междинни гостоприемници. Там по партеногенетичен начин раждат и дават редица поколения, наречени **виргиногенни**. При немигриращите листни въшки разселителките преминават на растения от същия вид.

Наесен при захлаждане на времето в колониите се появяват крилати, наречени **ремигранти**, които при мигриращите въшки отново се връщат на основните гостоприемници и раждат полови индивиди.

При сезонното развитие на листните въшки се редуват едно полово и много партеногенетични (безполови) поколения. Такива листни въшки зимуват като яйце върху основните за даден вид гостоприемници и имат **холоцикличен** тип на развитие. Други видове листни въшки се размножават само партеногенетично, без да презимуват върху основните гостоприемници. При тях се наблюдава **анолоциклично** развитие.

При благоприятни условия листните въшки се развиват много бързо и представляват сериозна опасност за растенията. В отопляемите оранжерии могат да се наблюдават целогодишно. Обикновено високите температури, придружени от ниска въздушна влажност, оказват силно депресиращо влияние върху тях. Тези неприятели развиват много поколения годишно и бързо създават устойчиви форми към прилаганите инсектициди, с което затрудняват провеждането на борбата с тях.

Листните въшки крият опасности и като преносители на вирусни болести при зеленчуковите култури. Често повредите от вируси водят до по-големи загуби в сравенните с преките щети. Голяма част от растителните вируси зависят от векторите за тяхното предаване и оцеляване. Насекомите са най-често срещаните вектори и сред тях листните въшки участват в предаването на 50% от вирусите, пренасяни от инсекти. Листните въшки са изящно проектирани за ролята си на вектори. Те са разпространени в световен мащаб и има повече от 200 идентифицирани векторни вида.

Редица характеристики при листните въшки допринасят за успеха им като вектори на растителни вируси. Те включват:

- Полифагичното естество за някои видове листни въшки;
- Способността да се размножават партеногенетично, улеснява бързото производство на голям брой потомства;
- Смучещите устни органи улесняват доставянето на вириони в растителните клетки, без да причиняват видими щети.

Активното разпространение на листните въшки на големи разстояния е ограничено. На далеч са разселват само крилатите въшки. Масов летеж се наблюдава привечер, при тихо и безветрено време. С въздушните течения листните въшки могот да се пренесат на далечни растояния. Разселването става по пряк и косвен начин от човека основно с пренасяне на посадъчен материал растения, а понякога и с продукцията.

Листните въшки са различно оцветени. Жълтият цвят е изходен, зеленият пигмент има хлорофилен произход. Ларвите обикновено са по-светли. Така например при памуковата листна въшка се наблюдават три аберации различно оцветени: lutea (жълта), viridis (зелена) и obscura (черна). Проведени са проучвания, свързани с варирането в цвета на *A. gossypii* при различни температури. С повишаване на температурата цветът на тялото на въшките постепенно се променя от зелен до жълт и от жълт до зелен с намаляване на температурата, като понижаването на средноденонощните температури през втората десетдневка на септември води до появата на черната аберация. Проведени тестове показват, че не съществува корелация между промяната на цвета на тялото и растението гостоприемник, светлината и начина на култивиране. Разликата в оцветяването корелира само с температурата.

Едни от най често срещаните видове листни въшки при зеленчуковите култури са:

Прасковена листна въшка (*Myzus persicae* Sulz.)

Прасковена листна въшка (Myzus persicae Sulz.)

Разпространена е в целия свят и има голям брой гостоприемници. Вреди по пипер, домати, патладжан, картофи, краставиците, салата, зеле, цвеклото и др. Развива 40-47 поколения. За един вегетационен период по културите на полето развива 16 поколения. Пренася над 50 различни вирусни болести между които краставичната мозайка, мозайката и черна шарка по картофите, листно завиване по картофите, обикновената и жълтата мозайка по фасула и др.

Памукова листна въшка (*Aphis gossypii* Glov.)

Памукова листна въшка (Aphis gossypii Glov.)

Има космополитно разпространение и голям брой гостоприемници. Вреди по краставици, дини, пъпеши, тикви, така също по пипера, доматите, фасула, бамята, пащърнака, граха и др. Развива 31 поколения, а върху тиквите на открито до 18. Пренася вирусните болести мозайка по фасула, мозайка по картофите и др.

Доматова листна въшка (*Macrosiphum euphorbiae* Thomas)

Доматова листна въшка (Macrosiphum euphorbiae Thomas)

Широко разпространена. Вреди по доматите, картофите, патладжана и др. Развива над 10 поколения. пренася вирусните болести листно завиване по картофите, черна шарка по картофите и др.

Пиперова листна въшка (*Aphis nasturtii* Kaltenbach)

Широко разпространена. Вреди по пипера, доматите, картофите, тиквите, бамята и др. Развива 43 поколения. Среща се често в смесени пуполации с прасковената листна въшка.

Грахова листна въшка (*Acyrthosiphon pisum* Harr.)

Грахова листна въшка (Acyrthosiphon pisum Harr.)

Разпространена е в цялата страна. Вреди по грах, бакла, фия и др. бобови култури. Развива 18-20 поколения. Пренася причинителите на редица вирусни болести като обикновена мозайка по граха, мозайка по люцерната и др.

Черна бобова листна въшка (*Aphis fabae* Scop.)

Черна бобова листна въшка (Aphis fabae Scop.)

Разпространена е в цялата страна. Вреди основно по фасула и баклата. Развива 6-7 поколения. Пренася вирусните болести жълта мозайка по фасула, обикновена мозайка по фасула, мозайка по соята и др.

Люцернова листна въшка (*Aphis craccivora* Koch.)

Разпространена е в цялата страна. Вреди основно по фасула и баклата. Развива 10-12 поколения. Пренася вирусната болест обикновена мозайка по фасула.

Картофена листна въшка (*Aulacorthum solani* Kalt.)

Широко разпространена. Вреди по картофите, доматите, пипера, салатите и др. Преносител е на над 40 растителни вируса.

Зелева листна въшка (*Brevicoryne brassicae* L.)

Зелева листна въшка (Brevicoryne brassicae L.)

Среща се в цялата страна и нанася значителни поражения по всички културни и диви кръстоцветни растения. Вреди по зеле, броколи, ряпа, репички и др. Развива 18-20 поколения.

Борба

Превенцията е от важно значение за опазването на растенията от нападение на листни въшки.

- Не наторявайте растенията прекалено много, тъй като това може да доведе до повече щети. Избягвайте прекомерното прилагане на азотни торове;
- Поддържайте растенията добре напоявани;
- Поставяйте жълти лепливи плоскости и ленти;
- Ранното засаждане може да намали интензивността на симптомите на вируси;
- Светлоотразителните мулчове могат да помогнат за предпазване. Сребристото, сивото и бялото фолио са подходящи и най-ефективни като цвят;
- Унищожавайте плевелите, които са резервоар за вируси и убежище за векторите. Поддържайте площите около оранжериите и посевите чисти от плевели;
- Сеитбообръщение и пространствена изолация;
- Използвайте репелентни растения;
- Обследвайте редовно площите.

При необходимост провеждайте третирания. Редувайте продукти за растителна защита с различни активни вещества за да ограничите риска от възникване на резистентност. Може да използвате: Азатин ЕК 100-150 мл/дка; Амплиго 150 ЗК 40 мл/дка; Делмур 50 мл/дка; Делтагри 30-50 мл/дка; Дека ЕК/Дена ЕК/Деша ЕК/Полеци/Супер Делта/Делтин 50 мл/дка; Клоузър 120 СК 20 мл/дка; Крисант ЕК 60 мл/дка; Ламдек екстра 28-60 г/дка; Маврик 2 Ф 20 мл/дка; Моспилан 20 СГ 25 г/дка; Ниимик Тен 390 мл/дка; Ойкос 100-150 мл/дка; Пирегард 60-75 мл/дка; Пирекрис 70-150 мл/дка; Сиванто Прайм 45 мл/дка; Скато 30-50 мл/дка; Суми алфа 5 ЕК/Сумицидин 5ЕК/Ойкос 5ЕК 20 мл/дка; Тепеки/Афинто 10 г/дка; Флипер 1-2 л/дка; Ширудо 15 г/дка.

Биоагенти Aphidius spp

В оранжерии за контрол на неприятелите могат да бъдат внесени биоагенти като *Aphidius* spp. и *Aphidoletes aphidimyza.* За намаляване плътността на листните въшки имат значение още някои хищници и паразити като калинки, златоочици, сирфидни мухи, дървеници и др. При използването на инсектициди трябва да се съобразява наличието на полезни видове за да бъдат опазени. Могат да се проведат локални третирания или да се използват селективни/слабо токсични продукти.

При беритба спазвайте карантинните срокове на продуктите за растителна защита посочени на етикетите.

Литература

[1] Бахариев Д., Б. Велев, С. Стефанов, Е. Логинова, 1992. Болести, плевели и неприятели по зеленчуковите култури. Земиздат-София, 338.

[2] Григоров Ст. 1980. Листни въшки и борбата с тях. Земиздат, София, 284.

[3] Рашев С., Я. Димитров, Н. Палагачева. 2012. Аберации при памуковата листна въшка (Aphis gossypii Glover) и условия за тяхната проява. Изследвания върху полските култури, v. VIII-1, 179-184.

[4] Carr J. P., T. Tungadi, R. Donnelly, A. Bravo-Cazar, S-J Rhee, L. G. Watt, J. M. Mutuku, F. O. Wamonjea,c, A. M. Murphy, W. Arinaitwe, A. E. Pate, N. J. Cunniffe, C. A. Gilligan, 2020. Modelling and manipulation of aphid-mediated spread of non-persistently transmitted viruses. Virus Research, 277:197845, doi: 10.1016/j.virusres.2019.197845.

[5] Dalmon A., F. Fabre, L. Guilbaud, H. Lecoq and M. Jacquemond, 2008. Comparative whitefly transmission of Tomato chlorosis virus and Tomato infectious chlorosis virus from single or mixed infections. Plant Pathology, 58, 221–227.

[6] Mauck K., N. A. Bosque-Pérez, S. D. Eigenbrode, C. M. DeMoraes, M. C. Mescher, 2012. Transmission mechanisms shape pathogen effects on host-vector interactions: evidence from plant viruses. Funct Ecol 26: 1162–1175.